

Forfatter: Ingemann, Bernhard Severin

Titel: BREV TIL: Grundtvig, Nikolai Frederik Severin FRA: Ingemann, Bernhard Severin (1825-06-23)

Citation: Ingemann, Bernhard Severin: "BREV TIL: Grundtvig, Nikolai Frederik Severin FRA: Ingemann, Bernhard Severin (1825-06-23)", i *Grundtvig og Ingemann*, Forlagt af Samfundet til den Danske Litteraturs Fremme, s. 52. Onlineudgave fra Danmarks Breve: https://tekster.kb.dk/text/letters-001989206-000-shoot-L001989206000_0019.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvig og Ingemann

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Ingemann til Grundtvig.
Sorø. d. 23. Juni 1825.

Kjære Ven!

Du overraskede mig ret glædelig ved dit venlige, kun alt for korte Besøg. At det har været for kort, kan du ogsaa se deraf, at jeg allerede maa tage Pennen til Hjælp for at bøde derpaa. Hvad der egentlig ligger mig paa Hjærtet, og hvad jeg ikke tror, jeg fik ordentlig sagt dig, egner sig maaske ogsaa mere til en rolig skriftlig Meddelelse, end til mundtlig at afhandles; og det er mig særdeles om at gjøre, at du rolig og i Sammenhæng hører, hvad jeg ikke kan og hør fordølge dig, og hvad min Kjærlighed til dig og til Sandheden, saa vel som min Agtelse for din redelige og kristelige Iver for alt ædelt og godt, gjør mig til en Venskabspligt at sige dig rent ud, enten du kan billige min Mening eller ikke.

Efter hvad du et Par Gange i vore Samtaler ytrede, har jeg nemlig med megen Urolighed befrygtet, at din djærve og kristelige Kamp for Aands- og Samvittigheds-Frihed har taget en Retning, som lettelig vil kunne lede dig til en farlig og aabenbar Modsigelse med dig selv og den Aand, hvorfor du i Andagt og Kjærlighed bøjer dig; og jeg har frygtet for, at du i din retfærdige Iver og Harme var nær ved selv at omstøde de ufravigelige Regler for al kristelig og aandelig Kamp. Vil du nemlig, som du ytrede, for at betrygge Medkristne mod Lovens Misbrug til borgerlige Forfølgelser af saadanne gejstlige, som selv staa lovfældte ved Tale og Skrifter, ikke tage i Betænkning, som Nødværge at gribe til Lovens Sværd mod Aandsfrihedens blinde Forfølgere, — saa gjør du visselig i samme Øjeblik et højst farligt og fordæveligt Brud paa den Lov, som du med rette fordrer fulgt som Aandens og Sandhedens, naar Talen er om Meninger i Trossager, om kristelig og aandelig Frihed. Al Indblanding af den verdslige og borgerlige Magt i Aandssager og al verdslig Tvangs. 53for at fremme aandelig Frihed erkjender du jo selv for selvmodsigende, fordævelig og fanatisk. Hvad du hos Kristendommens og Sandhedens Fjender maa fordømme som en formastelig Indgribelse med verdslig uretfærdig Haand i Aandens og Sandhedens Rige, det er selv i Sandhedens og Kristendommens Tjeneste fordæveligt og maa nødvendig i sine Følger undergrave Grundpillerne for al sand protestantisk-kristelig Aandsfrihed. Et saadant Selvforsvar og Nødværge bevare Gud os for! Det maa i mine Tanker nødvendig føre til Inkvisition, til borgerlig Forfølgelse i Trossager, til Samvittighedstvang, til Hykleri hos dem, der frygte for at forkjættes, og til en oprørende Forbitrelse mod Roligjonens og Sandhedens Forfægtere hos Folket.

Skal Ordet og Aanden behøve Lovens verdslige Sværd til Forsvar og Nødværge, saa er det store, ulykkelige Skridt gjort, der gjør Kristendommens hellige Sag til en Retssag, og Prokuratorerne til dens Stridsmænd; saa skal et verdsligt Magtbud sætte Kristendommens og Protestantismens Aand Grænser; — saa har vi atter et Pavedømme midt iblandt os, og det er forbi mod al sand aandelig Kamp og med al kristelig Frihed, saa vel i Videnskaben som i Kirken.

At benytte sig af Lovens Medhold og den Overvægt, Statsforfatningens lovmæssige Forbindelse med en vis Norm for Gudsdyrkelsen for Øjeblikket giver Forfægterne af den lutherske Trosbekjendelses Ufejlbarehed, det strider i mine Tanker saa aldeles mod Protestantismens Aand og al sand Kristendom, at det endogsaa synes mig højst urigtigt og skadeligt i fjærneste Maade at true dermed, om man endog ved en saadan Trusel kunde indjage de heterodoxe Fanatikere Frygt for Gjengjældelsen og befri hele Menigheden fra en Trængsel og Forfølgelse, der dog jo i sig selv — uden Hensyn paa Forfølgerne — ikke kan være lovstridig.

Den Trængsel, Kristne for Guds og Sandhedens Skyld lovmæssig maa lide, skal de jo efter Kristi og Apostlernes 54understøtte dem og, hvor jeg finder Betænelighed derved, lade dem staa ved deres Værd. Det kan gjærne være, at min Færd skal behandles anderledes af mine faa Venner; men i nærværende Tilfælde gjør du mig sandelig Uret ved at tænke, jeg kunde give noget min Stemme, endsige da være Formand for noget, der maatte lede til Samvittighedstvang, Religjonsforfølgelse eller i det hele verdslig Magts Anvendelse i Trossager.

Jeg maa hverken fordre af dig eller nogen, at hvad der staa klart for mig, ogsaa skal staa saaledes for dig, og det allermindst, naar Talen er om noget, der besynderlig hører til min Virksomhed; men da du selv indrømmer, at jeg har fulgt de lempeligste Raad, hvor Modstanderne aabenbar opæggede mig personlig til at gribe de haardeste, saa er det Uret af dig at forudsætte Lidenskabelighed hos mig som Grunden til, at jeg under visse Betingelser, hvor min Personlighed netop tilraader Lempning, vil fare strængere af Sted. Det er derfor kun herimod jeg protesterer, og fordrer af min kristelige Ven ej at fælde en overilet Dom over mine Grundsætninger og Foretagender, om det end ej kan lykkes mig at gjøre ham Rigtigheden deraf indlysende. Opfordrede jeg dig til Samvirkning med mig i noget, der stod for dig som urigtigt, da havde du Ret til at fordre, jeg enten skulde overbevise dig eller respektere din Vægning; men naar jeg gjør noget ret aabenbar paa egen Fare, da er det mig tungt, at mine Venner lige saa lidt som mine Fjender vil respektere mit Sindelag, men fordre, at jeg, uden at overbevises af dem, skal rette min Overbevisning efter deres Hoved, hvad jeg dog aldrig kunde forsvare.

Det staa saaledes klart for mig, at den eneste Vej til at forhindre Samvittighedstvang og Religjonsforfølgelse, og udvirke et Tolerance-Edikt, medens det endnu tør ventes, er at true de Forfølgere, der misbruge Loven,

med Loven, og hvis det ikke frugter, da at udføre Truselen. Det er en Indsigt, jeg, ved gennem en Række af Aar taalmodig at have. 55baaret borgerlig Forfølgelse og studeret Historien, omsider har naat; og det er meget rimeligt, at selv de bedste Hoveder, som ej have gennemgaaet netop samme Skole, ej fatte Sammenhængen, men finde Strid i min Tankegang, og derover maa jeg ikke knurre; — men derfor at mistænke mig for Jesuitisme eller sligt, det skal mine Venner dog visselig overlade til Fjenderne, hos hvem det er i sin Orden. Udfaldet, véd jeg, skal retfærdiggjøre mine kirkelige Grundsætninger, saa Historien skal vidne, at ingen stræbte mere stadig og planmæssig efter at befordre den kirkelige Frihed i sin størst mulige Udstrækning, og derfor ler jeg kun ad Fjendernes Snak om min Intolerance; men mine Venners Beskyldninger for det samme, for Herskesyge og Mangel paa Kjærlighed, dem kan jeg ikke le ad, dem skulde jeg maaske græde over, i Steden for at blive vranten ved; men saa vidt er jeg endnu ikke kommet og er dog derfor intet ukjærligt Menneske.

Naar du vil, at jeg skulde lade de fynske Præster, saa pavelig som dem lystede, spille Mester over deres Menigheders Tro, og ved alle Haande Kroglove faa dem gjort til Forbrydere, der i Grunden have danske Lov aldeles paa deres Side, — at jeg saaledes skulde lade Præsterne øve Samvittighedstvang og Trostforfølgelse, uden at benytte de Midler, Loven frembyder til at forhindre det, — da har du ikke grundig eftertænkt den Sag; thi mig er det klart, at jeg skal elske de uretfærdig undertrykte langt højere end Undertrykkerne, og kunde lige saa lidt for Kjærligheds som for Sandheds Eet forsvare at dølgge Sagens sande Sammenhæng, naar jeg kjender den. Og hvad gjør jeg andet, naar jeg nøder Regeringen til at se, der leges med Lovene og udstrøs ved Samvittighedstvang en Sæd, der maa bære beske, der kan bære blodige Frugter! Naar du siger, at jeg, ved at anklage de heterodoxe, borgerlig intolerante Præster, gjør det samme, som jeg laster hos dem, og afstedkommer Inkvisition, Samvittighedstvang og Religjonsforfølgelse, da staar dets. 56ogsaa klart for mig, at du tager aldeles fejl; thi jeg anklager jo ikke Præsterne, fordi de har en anden Tro end jeg og Staten, men fordi de lære tvært imod Loven og deres Embeds- Ed, hvad en Præst jo lige saa lidt maa, som en Dommer maa dømmes imod Loven, om han end misbilliger den. Heri er der ikke mindste Samvittighedstvang eller Religjonsforfølgelse, men kun stræng Retfærdighed, der efter min kristelige Overbevisning ej maa øves uden Nødvendighed, men bliver nødvendig, naar et saadant Præsteskab vil tvinge Folket til at agte dem for, hvad de ikke er: kristelige, efter Landets Love eneberettigede Lærere; og det er dem selv, der for Øjeblikket vinde mest ved denne min Fremfærd; thi endnu er de saa mange, og Øvrigheden saa gunstig stemt for dem, at den rimeligvis frelser dem ved et Tolerance-Edikt, i Steden for at, hvor de faa Lov til endnu en liden Stund at misbruge Lovene og deres borgerlige Stilling til Samvittighedstvang, vil de være borgerlig forlorne og faa Eftermænd, der næppe vil have den Selvfornægtelse at udvirke et Tolerance- Edikt, de ikke selv behøve, men som det er Kristi Menighed af ydørste Vigtighed at erholde, som en Modvægt mod Hyklery, Sovesyge og deslige.

Naar du endelig vil, at jeg skal blive ved at føre Striden med ren aandelige Vaaben og ligge borgerlig død, medens Modstanderne aldeles spille Striden over i den borgerlige Verden, og at jeg skal se ligegyldig paa Menigmands Forfølgelse, fordi Lidelse er de Kristnes Lod, — da kan dit Hjærte umulig bifalde denne ukristelige, julianske Tankegang; thi hvor var min Kjærlighed til Sandhed og til Medkristne, naar jeg, blot for, om muligt, at roses af Fjenden som en liberal Teolog, lod ham uhindret drive sit Spil og friste Menigmand til Affald eller til borgerlig Opstand som i Bondekrigens Dage! Havde vi hedenske Love, og handlede Præsterne i Overensstemmelse dermed, da skulde vi lide uden Knur, men dog ej uden Forsvar; men da vi har kristelige Love, kan ingen kristelig Præst forsvare at lade vantro Præsters. 57foranstalte borgerlige Forfølgelser; og ved at paatale dette Uvæsen, er det saa langt fra, han unddrager sig selv fra Lidelse, at han tvært imod, som Ret er, stiller sig selv i Gabet for Menigheden. Eller tror du ikke, jeg for Øjeblikket staar mere Fare for ved Klage over Præsterne at miste mit Levebrød, end de, jeg anklager! Det tror i det mindste jeg, og kan da vist ikke efter Kjødets have mindste Lyst til at spille en Anklagers altid tvetydige og forhadte Rolle. Tvært imod er det en Kalk, jeg beder Gud, om muligt, skaane mig for, og tør kun ikke vægre mig ved at drikke, naar det er nødvendigt: naar mine Oplysninger, Advarsler og Trusler intet frugte, naar Modstanderne ikke vil paa anden Maade komme for Lyset, men vedblive i Mørket at plage de adspredte og stræbe hos de troendo af Menigmand at nedbryde al Agtelse for Lærerstanden og vække Harme mod Øvrigheden.

Dog, som gagt, det er meget muligt, at du ikke for Øjeblikket kan overbevise dig om, at jeg som Kristen og Dannemand er forpligtet til at tale i denne v Tone; og jeg maa derfor ikke fordre, at du skal billige den; men det maa jeg fordre af dig og alle mine kristelige Venner: at I ikke, for at kaldes upartiske af Fjenden, skal istemme hans Fordømmelsesdom over en kristen Broder, der følger sin bedste Overbevisning, eller mistænke mig for en hierarkisk, pavelig, ukjærlig, ugudelig Stræben, som min Adfærd i Fristelsens Tid dog vel har aabenbaret min Afsky for. Ja, det maa jeg fordre af Medkristne, at da jeg aldrig har anklaget mine Anklagere og ej kaldt Loven til Hjælp, da jeg mod Loven udeluktes af Kirken, maa de ikke mistænke mig for slette Hensigter, naar jeg nu, da det er aabenbart, man vil lade mig staa og hævne sig paa de smaa, der tro paa Herren, — naar jeg nu, med egen Fare, kalder Loven til Hjælp mod Undertrykkerne. Dog, maaske skal det høre til min Lidelse at miskjendes selv af mine bedste jordiske Venner, og jeg maa da ikke klage, men skal vaage og bede, for ej at falde i Fristelse, hvad der for en Mand med Kone og Børn unders. 58nærværende Omstændigheder let kunde ske, ja, kan kun alvendes ved guddommelig Trøst af den himmelske Ven, der er dem alle nær, som ham paakalde, paakalde i Sandhed.

Hellere end tale saaledes til dig, broderlige Ven! langt hellere havde jeg tiet; men det sømmede sig ikke, det

Ingemann, Bernhard Severin, *Grundtvig og Ingemann*,

kunde jeg ikke, uden selv at kaste Skygge paa den Lysets Gjerning, jeg med Guds Hjælp haaber at udføre; og sandelig, min Skyld maa det ej heller være, om du imod din inderste Vilje, blændet af Kjærligheds Skin, fordømmer en sand Kjærlighedsgjerning, hvis Godhed er mig saa klar, at jeg kun frygter for at mangle Kjærlighed til at udføre den ret.

Men, Fredens og Kjærlighedens Gud være med os! da komme vi til Guds Børns herlige Frihed, om end her kun under Strid, i et levende Haab.

Er mit Forsvar skærpet af min Egenkjærlighed, da formilde Herren det med sin Kjærligheds Aande! saa det ikke saarer, hvad jeg inderlig skal elske, saa jeg ikke mister et Grand af det Venskab, der evig skal være mig dyrebart, saa intet noget Øjeblik skal adskille vore Hjærter, om vi end ryste lidt paa Hovedet, saa du i Grunden dog aldrig miskjender

Din knortede, men dog redelige Ven
N. F. S. Grundtvig.